

Makalenin Türü / Article Type : Araştırma Makalesi / Research Article
Geliş Tarihi / Date Received : 31.07.2019
Kabul Tarihi / Date Accepted : 25.02.2020
Yayın Tarihi / Date Published : 06.03.2020

<https://dx.doi.org/10.17240/aibuefd.2020.20.52925-599453>

SOSYAL AĞ SİTELERİ: ERGENLER, RİSKLER VE TEHDİTLERDEN KORUNMA STRATEJİLERİ

Filiz ELMALI¹

ÖZ

Bu çalışmanın amacı lise öğrencilerinin sosyal medya kullanımları esnasında aldıkları çevrimiçi riskleri ve bu riskler sonucunda oluşabilecek tehdit ve tehlikelerin sonuçlarını ortadan kaldırmak ya da minimize etmek için kullandıkları stratejileri cinsiyet bağlamında incelemektir. Çalışmaya Elazığ ilinde öğrenim gören 816 lise öğrencisi (429 kız ve 387 erkek öğrenci) dâhil edilmiş ve çevrimiçi riskler ölçeği ve tehditlerden kurtulma stratejileri anketi uygulanmıştır. Elde edilen bulgular ışığında, WhatsApp ve Instagram'ın öğrenciler arasında en popüler sosyal medya hesabı olduğu bulunmuştur. Ayrıca, öğrencilerin risk alma düzeylerinin düşük olduğunu; erkek öğrencilerin kız öğrencilere nazaran daha fazla risk aldığını; kız öğrencilerin erkek öğrencilere oranla daha fazla tedbir stratejisi kullandığı tespit edilmiştir. Bir başka önemli bulgu ise herhangi bir tehdit karşısında çocukların aile ve öğretmenden yardım istenme oranının düşük olmasıdır. Ayrıca, baş etme stratejilerinden ikincil kişilerden istenen tedbir davranışlarının (Arkadaş listesindeki kişi/kişilere beni arkadaş listesinden çıkarmasını söylerim gibi) lise öğrencileri tarafından daha az kullanıldığı tespit edilmiştir. Bulgular ile birlikte gelecek çalışmalara yönelik öneriler tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: lise öğrencileri, sosyal ağ siteleri, çevrimiçi riskler, tehditlerden korunma stratejileri

SOCIAL NETWORKING SITES: ADOLESCENTS, ONLINE RISKS, COPING STRATEGIES

ABSTRACT

The main goal of this study is to examine high school students' online risky behaviors through social media sites and their coping strategies. To this end, 816 high school students were administered a questionnaire that consists of three sections. The questionnaire included demographic information form, Online Risks Questionnaire, and Coping Strategies Scale. The results showed that Instagram and WhatsApp are the most popular social media sites among high schoolers. Also, male students engage in risky behaviors more than female students. Also, female students employed protective strategies more than male students. Another important finding is the low rate of children asking for help from family and teacher in the face of any threat due to their risky behaviors in social media sites. In addition, it was found that the preventive behaviors requested from secondary people (such as telling the person on the friend list to remove himself/herself from the friend list) are less used by high school students. The findings and suggestions for future research are discussed.

Keywords: High school students, social networking sites, online risks, coping strategies

1.GİRİŞ

Sosyal ağ sitelerinin (SAS) hızla gelişmesi ile özellikle ergenler diğer insanlarla bağlantı kurmak, bilgi paylaşmak ve ortak ilgi alanlarını sürdürmek adına çeşitli sosyal ağ sitelerinde (örneğin Facebook, Instagram, MySpace, Twitter, WhatsApp vb.) zamanlarının önemli bir kısmını harcamaktadır. Sosyal ağ kullanıcı oranlarına bakıldığında, son yıllarda kullanıcı sayısındaki artışın kayda değer miktarda olduğu görülmektedir. Dünya genelinde 2018 yılının Ocak ayından bu yana 288 milyon yeni sosyal ağ hesabı açılmış ve 2019 yılı itibari ile sosyal ağ kullanıcı sayısı 3.48 milyara ulaşmıştır (We are social, 2019). Türkiye'ye bakıldığında da 2019 yılı Ocak ayı itibariyle nüfusun %63'ünün aktif sosyal ağ kullanıcısı olduğu göze çarpmaktadır (We are social, 2019). Yapılan araştırmalar 12-17 yaş aralığındaki gençlerin yaklaşık olarak %85'den fazlasının sosyal ağ kullanıcısı olduğunu ve iletişim kurmak için geleneksel yöntemler yerine sosyal ağ sitelerini kullandığını ifade etmektedir (Huston ve Ripke, 2006; Lauricella, Cingel, Blackwell, Wartella ve Conway, 2014;Lenhart, Purcell, Smith ve Zickuhr, 2010).

Ergenler sosyal ağ sitelerini (SAS) iletişim kurmak, romantik ilişki başlatmak ve devam ettirmek, resim/video/düşünce paylaşmak, alışveriş yapmak, sörf yapmak, müzik dinlemek ve eğitim amacıyla kullanmaktadır (Agosto ve Abbas, 2010; Donlan, 2014; Georgia Institute of Technology, 2002; Lampe ve diğerleri, 2011; Lenhart ve diğ., 2015; Madge, Meek, Wellens ve Hooley, 2009; Nadkarni ve Hofmann, 2012; Sharma ve diğerleri, 2016; Teo, 2013). Bir başka deyişle, sosyal ağlar, özellikle iletişim bağlamında, ergenlerin hayatında önemli bir yer tutmaktadır (George ve Odgers, 2016; Lenhart, 2015). Ancak SMS kullanımı bu amaçlar doğrultusunda yapılsa bile önemli tehdit ve tehlikeleri de – hesap/kimlik hırsızlığı, spam / kötü amaçlı yazılım saldırısı, cinsel istismar ve/veya diğer tehditler – beraberinde getirmektedir (Bilge, Strufe, Balzarotti ve Kırda, 2009; Boyd ve Ellison, 2008; Boyd ve Heer, 2006; Koutamanis, Vossen ve Valkenburg, 2015; Liu, Ang ve Lwin, 2013; Moscardelli ve Divine, 2007; Ong et al., 2011; Yavanoğlu, Sağıroğlu ve Çolak, 2012; Zhang ve Gupta, 2018). Aslına bakıldığında bu tehdit ve tehlikeler kullanıcıların sosyal ağ sitelerini kullanım şekilleriyle doğrudan ilişkilidir. Yavanoğlu, Sağıroğlu ve Çolak (2012) çalışmalarında sosyal ağ kullanımı ile birlikte davranış analizinin kolaylıkla tespit edilmesine imkân sunulduğunu, yeni düşmanlar ve/veya tehditler edinildiğini ve kişisel bilgilerin paylaşımı ile güvenliğin tehlikeye atıldığını ifade etmişlerdir.

1.1. Çevrimiçi Riskler ve Tehditlerden Korunma Stratejileri

Çevrimiçi riskli davranışlar, internet ortamında gerçekleştirilen ve olumsuz durumlarla sonuçlanabilecek davranışlar olarak ifade edilmektedir (Boyer, 2006; Gullone ve Moore, 2000; van Ingen, Utz ve Toepoel; 2016). Sosyal ağ siteleri göz önünde bulundurulduğunda, hesabın herkese açık tutulması, uygunsuz içerikli mesajlar alma/gönderme, uygunsuz içerik indirme, yabancıların gönderdiği arkadaşlık/takip isteklerini kabul etme gibi davranışlar riskli davranış olarak sınıflandırılmaktadır (Liau et al. 2005; Livingstone ve Bober 2004; Youn, 2005). Alanyazında bu riskli davranışlar sonucunda çocukların maruz kalabilecekleri tehditler/tehlikeler sınıflandırılmıştır. Örneğin Livingstone ve Haddon (2008) bu riskleri; içerik riskleri (illegal, müstehcen, zorlayıcı içerik gibi), bağlantılı kişi riskleri (yabancılarla iletişim kurma ve siberzorbalık gibi), ticari riskler (yasadışı kumar oynama, korsan yazılım, istenmeyen reklamlara maruz kalma gibi) ve gizlilik riskleri (özel bilgilerin paylaşımı ve gizli bilgilerin ele geçirilmesi gibi) olmak üzere dört ana başlık altında toplamıştır. Bir başka çalışmada ise De Moore ve arkadaşları (2008) çevrimiçi riskleri, içerik riskleri (kışkırtıcı içerik ve yanlış bilgi), iletişim riskleri (çevrimiçi ve çevrimdışı iletişim) ve ticari riskler (ticari sömürü ve kişisel bilgilerin kullanılması) olarak üç ana başlıkta toplamıştır. OECD (2012) ise çevrimiçi riskler çerçevesi adı altında bu riskleri üç ana başlıkta tanıtmaktadır: Teknolojiyle ilgili riskler (içerik ve iletişim riskleri), tüketimle ilgili riskler (çevrimiçi pazarlama, aşırı harcama ve dolandırıcılık) ve bilginin gizliliği ve güvenliğiyle ilgili riskler (bilgi güvenliği ve gizlilik). Genel hatları ile değerlendirildiğinde yapılan tüm sınıflamalar birbiri ile benzerlik göstermektedir ve bireyler bu risklerden dolayı herhangi bir tehdit veya tehlike hissettiklerinde bir takım stratejiler kullanarak olan tehdit veya tehlikeyi bertaraf etmeye çalışmaktadırlar.

Ergenler, sosyal ağ sitelerinde karşılaşabilecekleri veya karşılaştıkları tehditler karşısında çeşitli korunma stratejisi kullanmaktadırlar (Brandtzæg, Lüders ve Skjetne, 2010; Chen, Beudoin ve Hong, 2017; Feng ve Xie, 2014; Milne ve Culnan, 2004; Milne, Rohm ve Bahl 2004; Moscardelli and Divine, 2007; Sheehan and Hoy 1999; Youn, 2005, 2009). Bu stratejilerin amacı tehdit veya tehlike algıları sonucunda oluşan rahatsız edici durumu ortadan kaldırmaya yöneliktir. Resim ve videolarda olan etiketleri kaldırma, eski paylaşımları silme, sahte isimle hesap açma, hesap açarken yanlış/eksik bilgi verme, yabancıların gönderdiği arkadaşlık/takip isteklerini kabul etmeme, yetkili birinden yardım isteme bu stratejilere verilebilecek örnekler arasındadır. Bu stratejiler bireylerin riskleri ve olası sonuçlarını algılama şekilleri ile ilişkilidir (Staksrud ve Livingstone, 2009). Bir başka deyişle, birey ortaya çıkabilecek tehdidin etkisinin şiddetli olacağına inanmıyorsa, herhangi bir strateji kullanmayabilir ya da tehdidin ciddiyeti yüksek olarak algılsa örneğin sosyal ağ hesabını dondurabilir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Riskli davranışlar özellikle ergenlik döneminde artmaktadır (Arnett, 1992; Liau, Khoo ve Ang, 2005; Livingstone ve Haddon 2008). Bu nedenden dolayı bu çalışmada ergenliğe geçiş yapmış olan lise öğrencilerinin sosyal ağ kullanımları esnasında yaptıkları riskli davranışlara ve bu risklerin olası olumsuz sonuçları ile baş ederken kullandıkları stratejiler araştırılmıştır. Özellikle Türkçe alanyazın tarandığında lise öğrencileri, sosyal ağ kullanımı, alınan riskler ve tehditlerden korunma stratejilerine yönelik çalışma bulunmadığı göz önünde bulundurulduğunda, bu çalışmanın Türkçe alanyazına önemli katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu çalışmada cevabı aranan araştırma soruları şunlardır:

- 1- Lise öğrencilerinin sosyal ağ sitelerini kullanırken aldıkları risk düzeyleri nedir?
- 2- Lise öğrencilerinin sosyal ağ sitelerini kullanırken hissettikleri tehdit/tehlike karşısında ne tür baş etme stratejileri kullanmaktadır?
- 3- Lise öğrencilerinin sosyal ağ sitelerini kullanırken aldıkları risk düzeyleri ve tehditlerden korunma stratejileri cinsiyete göre farklılık göstermekte midir?

2. YÖNTEM

Lise öğrencilerinin sosyal ağ kullanımı esnasında aldıkları çevrimiçi riskleri ve tehditlerden korunma stratejilerini incelemeyi amaçlayan bu çalışma ilişkisel tarama modelinde tasarlanmıştır. İlişkisel tarama modeli iki veya daha fazla değişken arasındaki etkileşimi ve bu etkileşimin seviyesini ortaya çıkarmayı hedefleyen bir araştırma modelidir (Cohen, Manion ve Morrison, 2000). Bu bölümde araştırmanın örnekleme, veri toplama aracı, veri toplama süreci ve veri analizi açıklanmıştır.

2.1. Örneklem

Uygun örnekleme yöntemi kullanılan bu çalışmanın katılımcıları Türkiye'nin doğusunda yer alan iki farklı devlet lisesinde öğrenim gören, yaşları 13-17 arasında değişen ve en az bir sosyal ağ hesabı olan 816 lise öğrencisinden oluşmaktadır. Sınıf bazında bakıldığında 289 öğrenci (163 kız ve 126 erkek) 9. sınıfta, 208 öğrenci (112 kız ve 96 erkek) 10. Sınıfta, 223 öğrenci (119 kız ve 104 erkek) 11. sınıfta ve 96 öğrenci (35 kız ve 61 erkek) 12. sınıfta eğitim görmektedir.

2.2. Veri Toplama Araçları

Bu çalışma için dört bölümden oluşan bir ölçek kullanılmıştır. İlk bölümde katılımcılarla ilgili demografik bilgiler (cinsiyet, sınıf, sosyal ağ kullanım durumu) sorulmuştur. Diğer bölümlerde lise öğrencilerinin sosyal ağ kullanımları esnasında yaptıkları riskli davranışlar, bilgi güvenliği kaygıları, olası riskli durumlarda kullandıkları baş etme stratejileri tespit edilmiştir. Bu çalışmanın kapsamı gereği, bu bölümde çevrimiçi riskler ölçeği ve tehditlerden korunma stratejileri anketi açıklanmıştır.

Kullanılan anketin ilk bölümü, Dönmez (2015) tarafından geliştirilen 5'li likert tipli ölçek öğretmen adaylarına yönelik olup, çocukların maruz kalabilecekleri çevrimiçi riskleri sorgulamaktadır. Toplam 19 maddeden oluşan ölçeğin Cronbach Alpha değeri 0.856 olarak hesaplanmıştır. Ölçek bu çalışmanın yapısı gereği yeniden yapılandırılmıştır. Örneğin, ölçeğin orijinal halinde "Sosyal ağ hesabını herkese açık tutma" maddesi "Sosyal ağ hesabımı herkese açık tutuyorum" şeklinde ifade edilmiştir. Yapılan bu değişiklikten dolayı, çalışma kapsamı dışında olan 200 lise öğrencisinden veri toplanarak açımlayıcı faktör analizi yapılmıştır. Orijinalinde altı faktör bulunan ölçek, üç faktörde toplanmış ve dört madde çıkarılmıştır. Açımlayıcı faktör analizi sonucunda hesaplanan madde yükleri 0,495 ile 0,825 arasında olduğu tespit edilmiştir. Akabinde doğrulayıcı faktör analizi için yine çalışma kapsamı dışında bulunan 200 öğrenciden veri toplanmıştır. DFA sonuçları tüm madde yüklerinin kabul edilebilir aralıkta olduğunu ve ölçeğin lise öğrencileri üzerinde kullanılabilirliğini göstermektedir ($\chi^2 = 120.022$, $p = <0.000$ değerinde 73 df, CMIN / df = 1.644, GFI = 0.922, NFI = 0.879, CFI = 0.948, RMSEA = 0,057). Sonuç olarak Çevrimiçi Riskler Ölçeği, cinsellik (4 madde), gizlilik (5 madde) ve içerik (5 madde) riskleri olmak üzere üç faktörlü bir ölçek olarak kullanılmıştır. Analizlerde ortalama puanlar kullanılmıştır. Cinsellik riskleri faktörü, sosyal ağ aracılığı ile uygunsuz içerikler indirme/gönderme gibi maddeler içermektedir. Gizlilik riskleri faktörü, yabancıardan alınan mesajların okunması ve sosyal ağ hesabının herkese açık tutulması gibi maddeler içerirken, içerik riskleri faktörü ise sosyal ağdaki gruplarda diğer üyeleri aşağılama ve ödül ve içeriklere ulaşmak için sosyal ağ sitelerinde sunulan reklamlara tıklama gibi kısırtıcı içerik ve yanlış bilgilere odaklanan maddeler içermektedir. Maddeler (1) hiç katılmıyorum, (2) katılmıyorum, (3) kararsızım, (4) katılıyorum ve (5) tamamen katılıyorum olarak kodlanmıştır.

Makalenin ikinci kısmındaki maddeler ise ergenlerin çevrimiçi tehditlerden korunma stratejileri literatürde bulunan çalışmalardan elde edilmiştir (Brandtzæg, Lüders ve Skjetne, 2010; Chen, Beudoin ve Hong, 2017; Feng ve Xie, 2014). Milne ve Culnan, 2004; Milne, Rohm ve Bahl 2004; Moscardelli ve Divine, 2007; Sheehan ve Hoy

1999; Youn, 2005, 2009). Bu çalışmada lise öğrencilerinin aldıkları stratejiler iki faktör altında toplanmıştır: tedbir amaçlı kullanılan stratejiler ve baş etme stratejileri. Her iki faktör altındaki maddeler birbirinden bağımsız stratejiler olduğundan analizler madde bazında yapılmıştır.

Tedbir amaçlı kullanılan stratejiler yedi maddeden oluşmaktadır. Sosyal ağ hesabı açarken kullanılan bilgilerin eksik ya da yanlış olma durumu ile ilgili olan madde 0 (hayır) ve 1 (evet) olarak kodlanmıştır. Bir diğer madde şifre değiştirme sıklığı ile ilgidir. Bu madde için cevaplar hiçbir zaman, altı ayda bir, yılda bir ve birkaç yılda bir olarak kodlanmıştır. Kalan beş madde sosyal ağ hesabını gizli tutmak, tanımadığı kişilerden gelen arkadaşlık/takip isteklerini kabul etmemek gibi maddeler içermektedir. Anket dördümlü Likert tipi ankete uygun olacak şekilde hazırlanmıştır.

Baş etme stratejileri sekiz maddeden oluşmaktadır. Bu stratejilerden ikisi sosyal ağ hesabını kapatma/dondurma ve yardım talep etmedir. Her iki maddede evet-hayır olarak kodlanmıştır. Geriye kalan kısım sosyal ağ sitelerinde yaptığı bir yorumu silmek, başkaları tarafından etiketlenen resim/videolardan etiketi kaldırmak gibi toplam yedi maddeden oluşmaktadır ve dördümlü Likert tipi ölçeğe uygun olarak hazırlanmıştır.

2.3. Veri Toplama Süreci Ve Veri Analizi

Veri toplama sürecinde öncelikli olarak katılımcılara çalışma tanıtılmış ve elde edilen verilerin gizli tutulacağına dair bilgi verilmiştir. Basılı halde olan form, toplamda 994 lise öğrencisine dağıtılmıştır. Katılımcılardan 35 kişi ölçeğin sadece ilk bölümünü tamamlamış ancak kalan kısmına cevap vermemiştir. Ayrıca, 19 katılımcının herhangi bir sosyal ağ hesabı olmadığı belirlenmiştir. Bundan dolayı bu katılımcıların verileri analizlerde kullanılmamıştır. Ayrıca, veri tarama ve temizleme aşamasında 124 katılımcının tek tip işaretleme yaptığı (örneğin sadece 1'i işaretlemek) tespit edilmiş ve bu katılımcılar analizlerden çıkarılmıştır. Sonuç olarak, toplamda 816 katılımcının verisi ile analizler yapılmıştır. Veri analizi için betimsel istatistikler kullanılmış, cinsiyet bağlamında farklılıkların tespiti için ise t testi yapılmıştır.

3. BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın amacı doğrultusunda katılımcıların sosyal ağ kullanım durumları, sosyal ağ kullanımları esnasında aldıkları riskler ve kullandıkları tehditlerden korunma stratejileri ile ilgili betimsel analiz sonuçları verilmiştir. Ayrıca, katılımcıların cinsiyetlerine göre aldıkları riskler ve kullandıkları tehlikelerden korunma stratejilerinin farklılaşp farklılaşmadığına dair bulgulara da bu bölümde yer verilmiştir.

3.1. Sosyal Ağ Kullanım Durumları

Katılımcıların sosyal ağ hesabına sahip olma durumları Tablo 1’de verilmiştir. Lise öğrencilerinin ağırlıklı olarak sosyal ağ tercihinin Instagram ve WhatsApp yönünde olduğu; cinsiyet bağlamında ise kız öğrencilere kıyasla daha fazla erkek öğrencinin Facebook hesabının olduğu görülmektedir.

Tablo 1.

Katılımcıların Sosyal Ağ Hesabına Sahip Olma Durumları

	Kız (n=429)		Erkek (n=387)		Toplam (n=816)	
	n	f	n	f	n	f
Facebook	96	22.4	279	72.1	375	46.0
Instagram	343	80.0	345	89.1	688	84.3
Twitter	111	25.9	137	35.4	248	30.4
YouTube	261	60.8	297	76.7	558	68.4
WhatsApp	362	84.4	337	87.1	699	85.7

Katılımcıların sosyal ağ hesaplarını kullanım sıklıklarına bakıldığında ise (Tablo 2), Instagram, YouTube ve WhatsApp’ın lise öğrencilerinin en sık kullandıkları sosyal ağ hesapları olduğu görülmektedir. Ayrıca, araştırmaya katılan lise öğrencilerinin yaklaşık yarısının Facebook hesabı olmasına rağmen, %32.1’i bu hesabı hiç kullanmadığını ifade etmiştir.

Tablo 2.

Sosyal Ağ Hesaplarının Kullanım Sıklığı

	Hiçbir zaman		Ara sıra		Bazen		Sık	
	n	f	n	f	n	f	n	f
Facebook	117	32.1	159	43.6	63	17.3	26	7.1
Instagram	9	1.3	52	7.7	197	29.4	413	61.5
Twitter	35	14.5	87	36.0	78	32.2	42	17.4
YouTube	10	1.9	45	8.3	197	36.5	288	53.3

Tablo 2. devamı*Sosyal Ağ Hesaplarının Kullanım Sıklığı*

WhatsApp	9	1.3	67	9.9	202	29.9	398	58.9
----------	---	-----	----	-----	-----	------	-----	------

3.2. Lise öğrencilerinin aldıkları çevrimiçi riskler

Lise öğrencilerinin sosyal ağ sitelerini kullanımları esnasında aldıkları riskler, cinsiyete bağlı olarak hesaplanmış ve sonuçlar Tablo 3’de sunulmuştur. Bulgular, alınan risklerin düşük düzeyde olduğunu göstermektedir.

Tablo 3.*Lise Öğrencilerinin Çevrimiçi Risk Alma Durumları*

	n		$\bar{X}$		sd	
	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek
Çevrimiçi Riskler	429	387	1.79	2.21	0.631	0.767
Cinsellik	429	387	1.65	2.57	0.685	1.183
Gizlilik	429	387	1.95	2.24	0.851	0.875
İçerik	429	387	1.73	1.90	0.679	0.784

Tablo 3’de ortaya çıkan cinsiyet bağlamındaki farklılığın anlamlı olup olmadığı test edilmiş ve bulgular Tablo 4’te verilmiştir. Bu bulgular ışığında, kız öğrencilerin erkek öğrencilere oranla istatistiksel olarak anlamlı derecede daha az risk aldıkları görülmektedir.

Tablo 4.*Lise Öğrencilerinin Çevrimiçi Risk Alma Durumlarının Cinsiyete Göre Karşılaştırması*

		n	$\bar{X}$	sd	t	p
Çevrimiçi Riskler	Kız	429	1.78	0.631	-8.593	.000*
	Erkek	387	2.21	0.767		
Cinsellik	Kız	429	1.64	0.685	-13.336	.000*
	Erkek	387	2.56	1.183		
Gizlilik	Kız	429	1.95	0.850	-4.841	.000*
	Erkek	387	1.90	0.784		
İçerik	Kız	429	1.73	0.679	-3.249	.001*
	Erkek	387	1.90	0.784		

* p<0.05

3.3. Lise Öğrencilerinin Tehditlerden Korunma Stratejileri

Lise öğrencilerinin aldıkları riskler karşısında karşılarına çıkabilecek tehditler ve tehlikelerin etkisini azaltmak için kullandıkları tehditlerden korunma stratejileri iki boyutta incelenmiştir: tedbir amaçlı stratejiler ve baş etme stratejileri.

3.3.1. Tedbir Amaçlı Stratejiler İle İlgili Bulgular

Tedbir amaçlı stratejiler üç ayrı başlık altında incelenmiştir. Bunlardan ilki katılımcıların sosyal ağ hesabı açarken kullandıkları bilgiler ile ilgilidir. Sosyal ağ hesabı açarken eksik ya da yanlış bilgi verip vermedikleri sorulan katılımcıların %51.3’ü (n=419) bunu doğrulamış ve eksik ya da yanlış bilgi kullanarak sosyal ağ hesabı açtıklarını ifade etmişlerdir. İkinci olarak katılımcılara sosyal ağ hesaplarına ait şifrelerini değiştirme sıklıkları sorulmuştur. Tablo 5’de görüldüğü üzere, katılımcıların yaklaşık olarak %33’ü şifrelerini ya hiç değiştirmediklerini ya da birkaç yılda bir değiştirdiklerini ifade etmişlerdir.

Tablo 5.*Katılımcıların Sosyal Ağ Hesabı Şifre Değiştirme Sıklığı*

	Kız		Erkek		Toplam	
	n	f	n	f	n	f
Hiçbir zaman	92	21.4	82	21.2	174	21.3
6 ayda bir	259	60.4	193	49.9	452	55.4
Yılda bir	46	10.7	54	14.0	100	12.3
Birkaç yılda bir	32	7.5	58	15.0	90	11.0

Tedbir amaçlı kullanılan stratejilerin üçüncü kısmında ise kullandıkları diğer stratejiler sorulmuştur. Bunlarla ilgili bulgular cinsiyet göz önünde bulundurularak Tablo 6’da verilmiştir. Sosyal ağ hesabının kişiye özel olması, bir başka deyişle bir hesaba birden fazla kişinin erişiminin olmaması ile ilgili stratejiye bakıldığında (No:5), katılımcıların yarısına yakın bir kısmının bu stratejiyi kullanmadığı görülmektedir. Katılımcıların %13.4’ünün,

sosyal ağ profillerini gizli olarak kullanmadıkları, %33'ünün tanımadığı kişilerden sosyal ağ hesaplarına gelen mesajları açtığı, %33.7'sinin ise sosyal ağ hesaplarını başka arkadaşları ile ortak kullandıkları görülmektedir.

Tablo 6.

Lise Öğrencilerinin Kullandıkları Tedbir Amaçlı Stratejiler ile İlgili Betimsel Bulgular (%)

No	Madde	n	Hiçbir zaman		Nadiren		Ara sıra		Çok sık	
			Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek
1	Ödül ve içeriklere ulaşmak için sosyal ağda sunulan reklamlara tıklamam.	816	7.5	14.2	9.8	8.5	16.8	16.8	66.0	60.5
2	Sosyal ağ hesabımı gizli tutarım.	816	10.0	17.1	5.4	6.7	14.7	22.5	69.9	53.7
3	Tanımadığım kişilerden sosyal ağ hesabıma gelen mesajları açmam.	816	25.1	31.9	16.6	17.3	16.6	13.7	41.7	27.1
4	Sosyal ağ sitelerinde tanıştığım kişilerle iletişim bilgilerimi paylaşmam.	816	7.5	12.2	6.5	12.4	14.0	19.1	72.0	56.3
5	Sosyal ağ hesaplarımı arkadaşlarım ile ortak değil, sadece bana özeldir.	816	39.1	27.7	11.2	11.9	12.4	14.5	37.3	46.0

Kız ve erkek öğrenciler arasındaki farkların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını tespit amacı ile yapılan analizlerin sonuçları Tablo 7'de verilmiştir. Elde edilen bulgular, tüm maddelerin cinsiyet bağlamında anlamlı farklılık olduğunu göstermektedir. Kız öğrencilerin erkek öğrencilere oranla ilk dört stratejiyi daha fazla kullandığı, ancak beşinci stratejinin erkek öğrenciler tarafından daha fazla tercih edildiği tespit edilmiştir.

Tablo 7.

Lise Öğrencilerinin Kullandıkları Tedbir Amaçlı Stratejilerin Cinsiyete Göre Karşılaştırması

No	Madde	n	$\bar{X}$	sd	t	p	
1	Ödül ve içeriklere ulaşmak için sosyal ağ sitelerinde sunulan reklamlara tıklamam.	Kız	429	4.39	1.005	2.694	.007*
		Erkek	387	4.18	1.231		
2	Sosyal ağ hesabımı gizli tutarım.	Kız	429	4.41	1.085	4.378	.000*
		Erkek	387	4.03	1.330		
3	Tanımadığım kişilerden sosyal ağ hesabıma gelen mesajları açmam.	Kız	429	3.68	1.360	6.206	.000*
		Erkek	387	3.05	1.510		
4	Sosyal ağ sitelerinde tanıştığım kişilerle iletişim bilgilerimi paylaşmam.	Kız	429	4.48	0.992	4.309	.000*
		Erkek	387	4.15	1.178		
5	Sosyal ağ hesaplarımı arkadaşlarım ile ortak değil, sadece bana özeldir.	Kız	429	3.31	1.550	-3.405	.001*
		Erkek	387	3.67	1.467		

* p<0.05

3.3.2. Baş Etme Stratejileri ile İlgili Bulgular

Baş etme stratejileri, alınan riskler sonucunda karşılaşılan tehlike ve tehditlerin oluşturabileceği olumsuz durumları ortadan kaldırmak ya da minimize etmek için kullanılan stratejilerdir. Bu stratejilerden bir tanesi oluşan tehdit ya da tehlike sonucunda sosyal ağ hesabını kapatmak ya da dondurmaktır. Katılımcıların yarısından fazlası ortaya çıkan olumsuz durumları bertaraf etmek için sosyal ağ hesaplarını kapattıklarını ya da dondurduklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 8.

Katılımcıların Sosyal ağ Hesaplarını Dondurma/Kapatma Durumları

	Kız		Erkek		Toplam	
	n	f	n	f	n	f
Evet	265	61.8	226	58.4	491	60.2
Hayır	164	38.2	161	41.6	325	39.8

Baş etme stratejilerinden bir tanesi de yardım talep etmektir. Katılımcılara herhangi bir tehdit ya da tehlike karşısında kimlerden yardım istedikleri sorulmuştur. Elde edilen bilgiler (Tablo 9), katılımcıların özellikle öğretmenlerinden yardım istemediği; ayrıca aileden yardım talep etme oranının da düşük olduğu görülmektedir.

Tablo 9.

Katılımcıların Herhangi Bir Tehdit Karşısında Yardım İsteme Durumları (%)

	Kız		Erkek		Toplam	
	n	f	n	f	n	f
Arkadaşlardan	311	72.5	233	60.2	544	66.7
Anne veya babadan	108	25.2	61	15.8	169	20.7
Kardeşlerden	194	45.2	112	28.9	306	37.5
Öğretmenlerden	20	4.7	18	4.7	38	4.7
İlgili sosyal ağ hesabının sorun-bildir özelliğinden	209	48.7	227	58.7	436	53.4

Lise öğrencilerinin kullandıkları diğer baş etme stratejileri ile ilgili betimsel sonuçlar Tablo 10'da cinsiyete göre verilmiştir.

Tablo 10.

Lise Öğrencilerinin Kullandıkları Baş Etme Stratejileri ile İlgili Betimsel Bulgular (%)

No	Madde	n	Hiçbir zaman		Nadiren		Ara sıra		Çok sık	
			Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek
1	Arkadaş listesindeki kişi/kişilere beni arkadaş listesinden çıkarmasını söylerim.	816	49.7	52.2	32.4	33.1	14.7	11.1	3.3	3.6
2	Başkaları tarafından etiketlendiğim fotoğraf ve videolardaki etiketi kaldırırım.	816	39.2	42.9	26.3	27.9	25.4	20.4	9.1	8.8
3	Sosyal ağ hesabıma başkaları tarafından yapılan yorumları silerim.	816	36.8	38.0	26.8	33.3	24.0	20.2	12.4	8.5
4	Geçmişte yaptığım paylaşımları (resim, yazı, video vs.) siler ya da değiştiririm.	816	12.8	17.8	17.0	19.9	45.0	42.9	25.2	19.4
5	Sosyal ağ hesabımdaki arkadaşlarımdan bazılarını arkadaşlar listesinden çıkarırım.	816	14.5	19.1	22.8	35.9	45.0	34.1	17.7	10.9
6	Sosyal ağ hesabım üzerinden bazı arkadaşlarımı engellerim.	816	13.8	20.9	31.7	39.8	36.4	29.2	18.2	10.1
7	Sosyal ağ hesabım üzerinden gelen arkadaş ekleme teklifini görmezden gelebilirim.	816	12.6	21.4	17.2	27.1	34.3	33.3	35.9	18.1

Elde edilen veriler incelendiğinde, lise öğrencilerinin kullandıkları baş etme stratejileri arasından özellikle bir başka kişiyi dâhil edebilecek tedbirlere (madde 1, 2 ve 3) daha az başvurdukları görülmektedir. Diğer taraftan, kendi kontrollerinde olan stratejileri (madde 4, 5, 6, ve 7) daha sık kullandıkları gözlenmektedir.

Kız ve erkek öğrenciler arasındaki farkların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını tespit amacı ile yapılan analizlerin sonuçları Tablo 11'de verilmiştir. İlk üç strateji için cinsiyet bağlamında anlamlı farklılık bulunamamıştır. Ancak diğer stratejilerden elde edilen anlamlı farklılığın kız öğrenciler lehinde olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 11.*Lise Öğrencilerinin Kullandıkları Reaktif Stratejilerin Cinsiyete Göre Karşılaştırması*

No	Madde		n	$\bar{X}$	sd	t	p
1	Arkadaş listesindeki kişi/kişilere beni arkadaş listesinden çıkarmasını	Kız	429	1.72	0.833	.936	.350
		Erkek	387	1.66	0.815		
2	Başkaları tarafından etiketlendiğim fotoğraf ve videolardaki etiketi kaldırırım.	Kız	429	2.04	1.005	1.333	.183
		Erkek	387	1.95	0.992		
3	Sosyal ağ hesabıma başkaları tarafından yapılan yorumları silerim.	Kız	429	2.12	1.044	1.803	.072
		Erkek	387	1.99	0.962		
4	Geçmişte yaptığım paylaşımları (resim, yazı, video vs.) siler ya da değiştiririm.	Kız	429	2.83	0.952	2.745	.006*
		Erkek	387	2.64	0.989		
5	Sosyal ağ hesabımdaki arkadaşlarımdan bazılarını arkadaşlar listesinden çıkarırım.	Kız	429	2.66	0.933	4.522	.000*
		Erkek	387	2.37	0.913		
6	Sosyal ağ hesabım üzerinden bazı arkadaşlarımı engellerim.	Kız	429	2.59	0.940	4.711	.000*
		Erkek	387	2.28	0.909		
7	Sosyal ağ hesabım üzerinden gelen arkadaş ekleme teklifini görmezden gelebilirim.	Kız	429	2.93	1.016	6.357	.000*
		Erkek	387	2.48	1.021		

* p<0.05

4.TARTIŞMA ve SONUÇ

Sosyal ağ siteleri (örneğin Facebook, Instagram, MySpace, Twitter, WhatsApp vb.) sahip oldukları hızlı gelişim ve renkli dünyaları gereği lise öğrencilerinin zamanlarını geçirmek, insanlarla bağlantı kurmak, bilgi paylaşmak ve ortak ilgi alanlarını sürdürmek adına kullandıkları popüler teknolojilerdir. Sosyal ağ sitelerinin kullanımı sunduğu imkânlarla beraber çeşitli tehdit ve tehlikeleri de beraberinde getirmektedir. Bu tehlikelerden bazıları, hesap/kimlik hırsızlığı, spam / kötü amaçlı yazılım saldırısı, cinsel istismar ve/veya diğer tehditlerdir. Bu tehditler bir bağlamda kullanıcıların sosyal ağ kullanımı ile ilişkilidir. Bu çalışmanın amacı sosyal ağ kullanımları esnasında lise öğrencilerinin aldıkları risklerin düzeyini belirlemek ve bu risklerden kaynaklı tehdit veya tehlikelerden uzak durmak ya da onların olası olumsuz sonuçlarını bertaraf etmek adına kullandıkları stratejileri tespit etmektir. Ayrıca çevrimiçi risklerin ve kullanılan tedbirlerin cinsiyet bağlamında farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir.

Kullanıcıların aldıkları çevrimiçi risklerden bazıları hesabı herkese açık tutmak, uygunsuz içerikli mesajlar almak/göndermek, uygunsuz içerik indirmek, yabancıların gönderdiği arkadaşlık/takip isteklerini kabul etmek, yabancılarla iletişim bilgisi paylaşmak ve resim/videolarda kendi isimlerini etiketlemektir. Yapılan çalışmalar sosyal ağ kullanıcılarının riskler karşısında oluşabilecek tehdit veya tehlikelerin farkında olmalarına rağmen bu riskleri almaya devam ettirdiğini göstermektedir (Acquisti ve Gross, 2006; Debatin et al., 2009; Taddei ve Contena, 2013; Tufekci, 2008). Avrupa Komisyonu'nun (European Commission, 2012) yayınlamış olduğu raporda çalışmaya katılan her on çocuktan dördünün hobilerini, ev adreslerini ve gittikleri yerleri paylaştığı ve yaklaşık yarısının etiketli resimlerini sosyal ağ sitelerinde yayınladığı ifade edilmiştir. Bu çalışmada ise, lise öğrencilerinin aldıkları çevrimiçi risklerin düşük oranda olduğu bulunmuştur. Yine bu çalışmanın sonucuyla paralel olarak yapılan diğer çalışmalarda kız öğrencilerin erkek öğrencilere oranla güvenlik bağlamında daha hassas oldukları ve bununla beraber daha az risk aldıkları bulunmuştur (Fogel ve Nehmad, 2009; Jianakoplos ve Bernasek, 1998; Madden et al. 2013; NCTE 2008 ; Notten ve Nikken, , 2014; Youn ve Hall, 2008). Ancak bu bulguların aksine, erkeklerin kızlara oranla daha fazla çevrimiçi risk aldığını gösteren çalışmalarda alanyazında bulunmaktadır (Barlett and Coyne 2014 Parker ve Parrott, 1995; Tufekci, 2008; Lau and Yuen 2013; Notten and Nikken 2014; Boies, 2002; Mehta ve Plaza, 1997; Worthington 2005). Sosyal ağ aracılığı ile alınan çevrimiçi risklerde cinsiyet farklılığının ortaya çıkması, göz önünde bulundurulması gereken ebeveyn-çocuk ilişkisi, aile kontrolü, ilgili yaş grubunun risk ve kontrol algısı gibi değişkenlerin varlığını ortaya çıkarmaktadır. Bu değişkenlerinde göz önünde bulundurulduğu çalışmalar özellikle Türkçe alanyazında önemli bir eksikliklerdir.

Lise öğrencilerinin tehditlerden korunmak adına kullandıkları stratejilere bakıldığında ise, bu çalışmada özellikle öğretmen ve aileden talep edilen yardım seviyesinin düşük olduğu görülmektedir. Benzer durum yapılan diğer araştırmalarda da elde edilen önemli bulgulardan bir tanesidir (National Children's Home, 2005). Yapılan araştırmalar, ebeveynlerin problemleri duruma yaklaşım şekilleri ve ortaya çıkan olumsuz durumu ortadan

kaldırmak adına verdikleri tavsiyelerin çocuklar üzerinde önemli etkisinin olduğunu göstermektedir (Sullivan, Farrell ve Kliewer, 2006; Wisniewski et al., 2014). Ailelerin çocukları ile yapacakları çevrimiçi risklerle ilgili konuşmalar onların risk almasını engellemese bile alınan riskler sonucunda doğan olumsuz durumlarla daha etkin baş etmelerini sağlayabilir (Wisniewski et al., 2014). Benzer durum öğretmenler içinde geçerli olmasına rağmen yapılan çalışmalar öğretmenlerin öğrencileri ile çevrimiçi riskler hakkında yaptıkları konuşmaların sınırlı olduğunu göstermektedir (Beale ve Hall, 2007; Berson, Berson ve Ferron, 2002). Özellikle lise dönemindeki gençlerin, ergenliğe geçişin doğası gereği, siber dünyadaki hareketlerini gizli tutmaya eğilimli olması (Berson, Berson ve Ferron, 2002; Hinduja ve Patchin, 2008), hem ailelere hem de öğretmenlere önemli sorumluluklar yüklemektedir. Ailelerin çocuklarına, öğretmenlerin de öğrencilerine bilgi gizliliğinin önemini ve sosyal ağ paylaşımlarının bilgi gizliliği bağlamında ne tür tehlikeler ortaya çıkarabileceğini ve sosyal ağ sitelerinin sunduğu güvenlik ayarlarının (şifre seçimi ve değişim sıklığı, arkadaş/takip tercihleri, hesabın gizliliği, paylaşılan resim/videolarda etiketlenme durumu gibi) önemini açıklamaları gerekmektedir. Rodríguez-de-Dios, van Oosten ve Igartua (2018)'nin ifade ettiği üzere, bu tarz konuşmalar ve dersler gençlerin dijital okuryazarlık seviyesini yükseltebilir ve onları risk alma ve tehditlerden korunma stratejileri konularında bilinçlenmelerini sağlayacaktır. Ancak aile ve öğretmenlerin bu tarz bilgileri çocuklarla paylaşabilmesi, onların da dijital okuryazarlığının ötesinde bilgiye sahip olmasını gerektirmektedir. Gelecekte yapılacak çalışmalar aile ve öğretmenlerin çevrimiçi riskler ve tehlikelerden korunma kapsamında bilgisini ölçmeye ve bu bilgi seviyesinin çocukların aldıkları çevrimiçi riskleri ve kullandıkları tehlikelerden korunma stratejilerini hangi oranda etkilediğini tespit etmeye yönelik olabilir.

Her çalışmada olduğu gibi, bu çalışmanın da bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Bunlardan ilki, çalışma grubunun Türkiye'nin doğusunda bulunan iki lisede okumakta olan 816 ergenden oluşmasıdır. Örneklem seçim türünden dolayı, elde edilen bulguların Türkiye'de yaşayan ergenlere genellemek söz konusu değildir. Çalışmanın ikinci sınırlılığı ise kullanılan veri toplama araçlarıdır. Çalışma kapsamında veri toplamak amacıyla sadece nicel veriler toplanmıştır. Nitel ve nicel verilerin birlikte toplandığı bir çalışmada ergenlerin çevrimiçi risk alma durumları ve kullandıkları risklerden korunma stratejileri daha derinlemesine incelenebilirdi. Son olarak, ergenlerin çevrimiçi risk alma durumları ve kullandıkları korunma stratejileri incelenirken, sadece cinsiyet ve sınıf seviyesi değişkenleri göz önünde bulundurularak analizler yapılmıştır. Teknoloji ve sosyal medya kullanım seviyeleri ve öncesinde herhangi bir çevrimiçi tehdit ile karşı karşıya kalma durumları gibi farklı değişkenlerin de göz önünde bulundurulması çalışma için önem arz etmektedir.

Sonuç olarak, teknolojinin ve buna bağlı olarak sosyal ağ sitelerinin hızla değişen yüzü özellikle ergenliğe geçiş aşamasında olan lise öğrencileri için avantajlarla beraber dezavantajları da beraberinde getirmektedir. Sosyal ağların karanlık yüzü ile baş edebilmek tabii ki sadece aileler ve öğretmenlerin omuzlarına yüklenmiş yük olarak görülmemelidir. Aileler ve öğretmenlerle beraber okul yöneticileri ve diğer devlet kurumlarının da önemli vazifelerinden biridir. Araştırmacıların da, sosyal ağ siteleri üzerinden ortaya çıkan olumsuz durumlar ve bunların sonuçları hakkında araştırmalarına çeşitli değişkenleri de göz önünde bulundurarak devam etmelidir.

KAYNAKÇA

- Acquisti, A. ve Gross, R. (2006). Imagined communities: Awareness, information sharing, and privacy on the Facebook. Bildiri *the 6th Workshop on privacy enhancing technologies*, Cambridge, UK. Şubat 3, 2019 tarihinde erişilmiştir, <http://people.cs.pitt.edu/~chang/265/proj10/zim/imaginedcom.pdf>
- Agosto, D. E. ve Abbas, J. (2010, October). High school seniors' social network and other ICT use preferences and concerns. In *Proceedings of the 73rd ASISveT Annual Meeting on Navigating Streams in an Information Ecosystem-Volume 47* (p. 65). American Society for Information Science.
- Arnett, J. (1992). Reckless behavior in adolescence: A developmental perspective. *Developmental review*, 12(4), 339-373.
- Barlett, C. P. ve Coyne, S. M. (2014). Meta-analysis of sex differences in cyber-bullying behavior: The moderating role of age. *Aggressive Behavior*, 40, 474-488.
- Beale, A. V. ve Hall, K. R. (2007). Cyberbullying: What school administrators (and parents) can do. *The Clearing House: A Journal of Educational Strategies, Issues and Ideas*, 81(1), 8-12.
- Berson, I. R., Berson, M. J. ve Ferron, J. M. (2002). Emerging risks of violence in the digital age: Lessons for educators from an online study of adolescent girls in the United States. *Journal of School Violence*, 1(2), 51-71.
- Bilge, L., Strufe, T., Balzarotti, D. ve Kirda, E. (2009, April). All your contacts are belong to us: automated identity theft attacks on social networks. *Proceedings of the 18th international conference on World wide web* (pp. 551-560). ACM.
- Boies, S. C. (2002). University students' uses of and reactions to online sexual information and entertainment: links to online and offline sexual behavior. *Canadian Journal of Human Sexuality*, 11(2).
- Boyd, D. M. ve Ellison, N. B. (2007). Social network sites: Definition, history, and scholarship. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 13(1), 210-230.
- Boyd, D. ve Heer, J. (2006). Profiles as conversation: Networked identity performance on Friendster. *the 39th annual Hawaii international conference on system sciences (HICSS'06)* (Vol. 3, pp. 59c-59c). IEEE.
- Boyer, T. W. (2006). The development of risk-taking: A multi-perspective review. *Developmental Review*, 26, 291-345.
- Brandtzæg, P. B., Lüders, M. ve Skjetne, J. H. (2010). Too many Facebook "friends"? Content sharing and sociability versus the need for privacy in social network sites. *Intl. Journal of Human-Computer Interaction*, 26(11-12), 1006-1030.
- Chen, H., Beaudoin, C. E. ve Hong, T. (2017). Securing online privacy: An empirical test on Internet scam victimization, online privacy concerns, and privacy protection behaviors. *Computers in Human Behavior*, 70, 291-302.
- Cohen, L., Manion, L. ve Morrison, K. (2000). *Research methods in education*. London: Routledge Falmer
- De Moor, S., Dock, M., Gallez, S., Lenaerts, S., Scholler, C., ve Vleugels, C. (2008). Teens and ICT: Risks and opportunities. Haziran 6 2019 tarihinde erişilmiştir <http://www.belspo.be/belspo/fedra/proj.asp?l=enveCOD=TA/00/08>
- Debatin, B., Lovejoy, J. P., Horn, A. ve Huges, B. N. (2009). Facebook and online privacy: Attitudes, behaviors, and unintended consequences. *Journal of Computer-Mediated Communication* 15, 83-108.
- Donlan, L. (2014). Exploring the views of students on the use of Facebook in university teaching and learning. *Journal of Further and Higher Education*, 38(4), 572-588.
- Dönmez, O. (2015). Sınıf öğretmeni adaylarının çocukların karşılaştığı çevrimiçi risklere yönelik algılarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- European Commission. (2012). *Special Eurobarometer 359: Attitudes on data protection and electronic identity in the European Union*. Brussels, Belgium: European Commission. Mart 28 2019 tarihinde erişilmiştir http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/archives/ebs/ebs_359_en.pdf
- Feng, Y. ve Xie, W. (2014). Teens' concern for privacy when using social networking sites: An analysis of socialization agents and relationships with privacy-protecting behaviors. *Computers in Human Behavior*, 33, 153-162.
- Fogel, J. ve Nehmad, E. (2009). Internet social network communities: Risk taking, trust, and privacy concerns. *Computers in Human Behavior*, 25(1), 153-160
- George, M. J. ve Odgers, C. L. (2015). Seven fears and the science of how mobile technologies may be influencing adolescents in the digital age. *Perspectives on psychological science*, 10(6), 832-851.
- Georgia Institute of Technology. (2002). *GVU Survey (10th annual survey)*. Ocak 3, 2019 tarihinde erişilmiştir www.cc.gatech.edu/gvu/user_surveys
- Gullone, E. ve Moore, S. (2000). Adolescent risk-taking and the five-factor model of personality. *Journal of Adolescence*, 23, 393-407.
- Hinduja, S. ve Patchin, J. W. (2008). Cyberbullying: An exploratory analysis of factors related to offending and victimization. *Deviant behavior*, 29(2), 129-156.

- Huston, A. C. ve Ripke, M. N. (Eds.). (2006). *Developmental contexts in middle childhood: Bridges to adolescence and adulthood*. Cambridge University Press.
- Jianakoplos, N. A. ve Bernasek, A. (1998). Are women more risk averse? *Economic Inquiry*, 36(6), 620–630
- Koutamanis, M., Vossen, H. G., ve Valkenburg, P. M. (2015). Adolescents' comments in social media: Why do adolescents receive negative feedback and who is most at risk?. *Computers in Human Behavior*, 53, 486-494.
- Lampe, C., Wohn, D. Y., Vitak, J., Ellison, N. B. ve Wash, R. (2011). Student use of Facebook for organizing collaborative classroom activities. *International Journal of Computer-Supported Collaborative Learning*, 6(3), 329-347.
- Lau, W. W. F. ve Yuen, A. H. K. (2013). Adolescents' risky online behavior: The influence on gender, religion, and parenting style. *Computers in Human Behavior*, 29, 2690–2696.
- Lauricella, A. R., Cingel, D. P., Blackwell, C., Wartella, E. ve Conway, A. (2014). The mobile generation: Youth and adolescent ownership and use of new media. *Communication Research Reports*, 31(4), 357-364.
- Lenhart, A. (2015). *Teen, social media and technology overview*, Pew Research Center.
- Lenhart, A., Purcell, K., Smith, A. ve Zickuhr, K. (2010). *Social media and mobile Internet use among teens and young adults*. Washington, DC: Pew Internet ve American Life Project.
- Lenhart, A., Smith, A., Anderson, M., Duggan, M., ve Perrin, A. (2015). *Teens, technology and friendships*. Pew Research Center. 10 Ekim, 2019 tarihinde erişilmiştir, <https://apo.org.au/node/56457>.
- Liau, A. K., Khoo, A. ve Ang, P. H. (2005). Factors influencing adolescents' engagement in risky internet behavior. *CyberPsychology ve Behavior*, 8, 513–520.
- Liu, C., Ang, R. P. ve Lwin, M. O. (2013). Cognitive, personality, and social factors associated with adolescents' online personal information disclosure. *Journal of adolescence*, 36(4), 629-638.
- Livingstone, S. ve Bober, M. (2004). *UK children go online: Surveying the experiences of young people and their parents* [online]. London: LSE Research Online. Haziran 3, 2019 tarihinde erişilmiştir, <http://eprints.lse.ac.uk/archive/00000395>.
- Livingstone, S. ve Haddon, L. (2008). Risky experiences for children online: Charting European research on children and the internet. *Children and Society*, 22, 314–323.
- Livingstone, S., Haddon, L., Görzig, A. ve Olafsson, K. (2011). *Risks and safety on the internet: The perspective of European children*. Full Findings. LSE, London: EU Kids Online.
- Madden, M., Lenhart, A., Cortesi, S., Gasser, U., Duggan, M., Smith, A. ve Beaton, M. (2013). Teens, social media, and privacy. *Pew Research Center*, 21, 2-86.
- Madge, C., Meek, J., Wellens, J. ve Hooley, T. (2009). Facebook, social integration and informal learning at university: 'It is more for socialising and talking to friends about work than for actually doing work'. *Learning, media and technology*, 34(2), 141-155.
- Mehta, M. D. ve Plaza, D. E. (1997). Pornography in cyberspace: An exploration of what's in Usenet. *Culture of the Internet*, 53-67.
- Milne, G. R. ve Culnan, M. J. (2004). Strategies for reducing online privacy risks: Why consumers read (or don't read) online privacy notices. *Journal of interactive marketing*, 18(3), 15-29.
- Milne, G. R., Rohm, A. J. ve Bahl, S. (2004). Consumers' protection of online privacy and identity. *Journal of Consumer Affairs*, 38(2), 217-232.
- Sullivan, T. N., Farrell, A. D. ve Kliewer, W. (2006). Peer victimization in early adolescence: Association between physical and relational victimization and drug use, aggression, and delinquent behaviors among urban middle school students. *Development and Psychopathology*, 18, 119-137.
- Moscardelli, D. M. ve Divine, R. (2007). Adolescents' concern for privacy when using the Internet: An empirical analysis predictors and relationships with privacy protecting behaviors. *Family and Consumer Sciences Research Journal*, 35(3), 232–252
- Nadkarni, A. ve Hofmann, S. G. (2012). Why do people use Facebook? *Personality and individual differences*, 52(3), 243-249.
- National Children's Home (2005). Putting U in the picture. Mobile Bullying Survey 2005. Haziran 8, 2019 tarihinde erişilmiştir, https://www.bienestaryproteccioninfantil.es/imagenes/tablaContenidos03SubSec/mobile_bullying_report.pdf
- National Center of Technology in Education (NCTE). (2008). *Watch your space survey*. Dublin: National Center of Technology in Education.
- Notten, N. ve Nikken, P. (2014). Boys and girls taking risks online: A gendered perspective on social context and adolescents' risky online behavior. *New Media and Society*, 18(6), 966-988.
- OECD (2012). *Connected minds: Technology and today's learners*. 30 Haziran 2019 tarihinde erişilmiştir, https://www.oecd-ilibrary.org/education/connected-minds_9789264111011-en.
- Ong, E. Y., Ang, R. P., Ho, J. C., Lim, J. C., Goh, D. H., Lee, C. S., ve diğ. (2011). Narcissism, extraversion and adolescents' self-presentation on Facebook. *Personality and Individual Differences*, 50(2), 180–185.

- Parker, R. ve Parrott, R. (1995). Patterns of self-disclosure across social support networks: Elderly, middle-aged, and young adults. *The International Journal of Aging ve Human Development*, 41, 281–297
- Rodríguez-de-Dios, I., van Oosten, J. M. ve Igartua, J. J. (2018). A study of the relationship between parental mediation and adolescents' digital skills, online risks and online opportunities. *Computers in Human Behavior*, 82, 186-198.
- Sharma, S. K., Joshi, A. ve Sharma, H. (2016). A multi-analytical approach to predict the Facebook usage in higher education. *Computers in Human Behavior*, 55, 340-353.
- Sheehan, K. B. ve Hoy, M. G. (1999). Flaming, complaining, abstaining: How online users respond to privacy concerns. *Journal of Advertising*, 28, 37–52.
- Taddei, S. ve Contena, B. (2013). Privacy, trust and control: Which relationships with online self-disclosure? *Computers in Human Behavior*, 29(3), 821–826.
- Teo, T. (2013). An initial development and validation of a Digital Natives Assessment Scale (DNAS). *Computers ve Education*, 67, 51–57.
- Tufekci, Z. (2008). Can you see me now? Audience and disclosure regulation in online social network sites. *Bulletin of Science, Technology ve Society*, 20–36
- van Ingen, E., Utz, S. ve Toepoel, V. (2016). Online coping after negative life events: Measurement, prevalence, and relation with internet activities and well-being. *Social Science Computer Review*, 34(5), 511-529.
- We are social (2019). Digital 2019: global internet use accelerates. Mart 18, 2019 tarihinde erişilmiştir, <https://wearesocial.com/blog/2019/01/digital-2019-global-internet-use-accelerates>.
- Wisniewski, P. J., Xu, H., Rosson, M. B. ve Carroll, J. M. (2014, February). Adolescent online safety: the moral of the story. In *Proceedings of the 17th ACM conference on Computer supported cooperative work ve social computing* (pp. 1258-1271). ACM.
- Worthington, M. (2005). Network of victim assistance. 19 Mart 2019 tarihinde erişilmiştir, <http://www.novabucks.org/>
- Yavanoğlu, U., Sağiroğlu, Ş. ve Çolak, İ. (2012). Sosyal ağlarda bilgi güvenliği tehditleri ve alınması gereken önlemler. *Politeknik Dergisi*, 15(1), 15-27.
- Youn, S. ve Hall, K. (2008). Gender and online privacy among teens: Risk perception, privacy concerns, and protection behaviors. *Cyberpsychology ve behavior*, 11(6), 763-765.
- Youn, S. (2005). Teenagers' perceptions of online privacy and coping behaviors: a risk–benefit appraisal approach. *Journal of Broadcasting ve Electronic Media*, 49(1), 86-110.
- Youn, S. (2009). Determinants of online privacy concern and its influence on privacy protection behaviors among young adolescents. *Journal of Consumer affairs*, 43(3), 389-418
- Zhang, Z., ve Gupta, B. B. (2018). Social media security and trustworthiness: overview and new direction. *Future Generation Computer Systems*, 86, 914-925.

EXTENDED ABSTRACT

1. Introduction

With the rapid development of social media sites, especially adolescents spend a significant amount of time on various social media sites (including Facebook, Instagram, MySpace, Twitter, and WhatsApp.) to connect with other people, share information and maintain common interests. When the social media user rates are analyzed, it is seen that the increase in the number of users has been significant in recent years. Since January 2018, 288 million new social media accounts have been opened worldwide and the number of social media users has reached 3.48 billion as of 2019. Referring to Turkey stands out as an active user of social media, 63% of the population as of January 2019. Research stated that more than 85% of young people between the ages of 12-17 are social media users and use social media instead of traditional methods to communicate. Despite their benefits, use of social media brings in various risks including account / identity theft, spam / malware attack, sexual abuse and/or other threats. Actually, users' behaviors in social media sites lead users to the mentioned threats. In literature, those user behaviors are considered as online risks. Specifically, keeping social media account to everyone, using labels in pictures and videos, accepting friendship requests from strangers may cause negative consequences. As users engage in these type of risky behaviors and feel any threats, they take actions to dismiss or reduce effects of a threat. These actions are considered as coping strategies. Examples of those coping strategies are keeping social media account private, removing labels, and refusing any requests from strangers. Online risky behaviors increase during adolescence. Therefore, in this study, the main goal is to examine Turkish high school students' online risky behaviors through social media sites and their coping strategies based on gender. Considering that there are no studies focusing on high school students, social media usage, risky behaviors and prevention strategies altogether in the Turkish literature, this study will make a significant contribution to Turkish literature.

2. Method

The participants consists of 816 high school students with ages ranging between 13 and 17. They had at least one social media account. Among the participants, 289 students (163 girls and 126 boys) in the 9th grade, 208 students (112 girls and 96 boys) in the 10th grade, 223 students (119 girls and 104 boys) in the 11th grade and 96 students (35 girls and 61 boys) in 12th grade. For data collection a questionnaire with three sections was used: demographic information form, Online Risks Questionnaire, and Coping Strategies Scale. Demographic information form included items related to gender, ownership of a social media sites, and usage frequency of social media sites. The online risks questionnaire was re-structured based on a reliable and validated questionnaire. Since the structure of the questionnaire was changed, data from 200 high school students were collected for exploratory factor analysis. As a result of exploratory factor analysis, the calculated item loads were found to be between 0.495 and 0.825. Then, data were collected again from 200 students for confirmatory factor analysis. DFA results show that all item loads are within acceptable range and the scale can be used on high school students ($\chi^2 = 120.022$, $p = <0.000$ 73 df, CMIN / df = 1.644, GFI = 0.922, NFI = 0.879, CFI = 0.948, RMSEA = 0.057). The coping strategies scale was designed based on the literature.

3. Findings, Discussion and Results

The results showed that Instagram and WhatsApp are the most popular social media sites among high schoolers. Although the participants' risk taking level is low, the results proved that male students engage in risky behaviors more than female students. Half of the participants reported that they changed their password every six months. This means that the rest was not sensitive about their passwords, which is critical for protection. Also, female students employed protective strategies more than male students. More specifically, female students are more tend to keep their social media account private, to ignore received messages from strangers, not to share their accounts with their friends, comparing with male students. As they face any threats, 60 % of participants reported that they freeze or close down their account. More than 70% of participants reported that they never or very rarely employ coping strategies that involve the second people. Examples of those strategies are asking a friend who is in the friend list to remove one from the list, deleting other people's comments on pictures/videos, and removing labels that was assigned by other people. There was a significant difference between male and female students in terms of other coping strategies. Female students reported that they employ strategies (including deleting their own posts, removing friends from their friend list, blocking people, and ignoring friend requests) more than male students. Another important finding is the low rate of children asking for help from family and teacher in the face of any threat due to their risky behaviors in social media sites. Specifically, almost 20% of them reported getting advice from their parents and almost 5% of them reported getting advice from their teachers. Based on the findings, although their online risk level is low, there are still under threats due to their behaviors in social media sites, students should be educated in terms of purpose of social media use, their behaviors, and possible negative

consequences due to their behaviors. This type of education may increase their awareness in technology use. Also, this education should include coping strategies that they may use to protect their privacy. Moreover, considering the low rate of children asking for help from family and teachers, a critical role of parents and teachers arises. Children just about to enter the adolescence tend to keep their behaviors in cyber world. Parents and teachers should create a relationship with those children with the basis on trust and discuss all consequences. Although their talk with children about social media usage may not decrease their risk level, it may encourage children to cope with any threats effectively.

Sosyal ađ siteleri, e-gerenler, risk er ve tehditlerden korunma stratejisi.

ETİK BEYANNAME

Yapılan bu araştırmanın yazım s¼recinde bilimsel ve etik kurallara t¼m araştırmacılar tarafından uyulmuş, farklı eserlerden yararlanması durumunda atıfta bulunulmuş, kullanılan verilerde herhangi bir tabiriat yapılmamış, araştırmanın tamamı veya bir kısmı farklı bir akademik yayın platformunda yayımlanmak üzere g¼nderilmemiřtir. T¼m bu durumlardan araştırmada ismi bulunan yazarların bilgisi olduğunu ve gerekli kurallara uyulduğunu beyan ederim. 02/03/2020

Filiz ELMALI

Araştırmanın Sorumlu Yazarı